

Aleksandras KABAKOVAS

Nesugrįžėlis

Kino apysaka (pabaiga)

Mudu gulėjom ant retučio sniego už krūmų. Vis dar laikydamas užčiaupęs jai burną, aš sušnibždėjau į ausį šiai bjaurybei:

- Riktelėsi - arba pats tave užmušiu, arba jie paims. Jie liudininkų nemėgsta. O man tada jau vis tiek. Supratai?

Jinai linktelėjo, kiek galėjo, spaudžiama mano rankos. Ir aš paleidau ją - ranka nutirpo, ilgai gulėti šitaip buvo neįmanoma. Tylutėliai, vos girdimai virktelėjusi, jinai atsisuko veidu į mane ir net ne sušnibždėjo - tik pakrutino lūpas: "Atleisk, dėl Dievo meilės, atleisk! Neišduok! Pamišk!"

- Tylėk, - kuždėjau vėl jai į ausį. - Gulėk ir tylėk, nejudėk. Jie nuvažiuos - toliau eisi viena. Viskas.

Ji linktelėjo ir iškart nurimo - nepaprastai įdėmiai stebėjo dabar visa, kas dedasi aplink namą. Aš žiūrėjau irgi, nors tai, kas ten vyko, jau seniai niekam nebuvo paslaptis.

Vienas skyrius sugužėjo į vidų. Visi namo langai jau švietė - blausi naktinė sumažintos, kaip visada, įtampos šviesa tamsioj gatvėj atrodė tarsi pašvaistė. Praėjo maždaug dvidešimt minučių...

Ir štai laiptinės durys prasivėrė, ir pasirodė jie.

Vyrai visi kaip vienas buvo gerai pilkais paltais ir kailinėmis kepuremis, rankose jie nešėsi plokščius lagaminėlius. Moterys vilkėjo kailiniais ir avikailio puskailiniais. Vaikai ir paaugliai ėjo su striukėmis, be kepurų, nerūpestingai užsimaukšlinę gobtuvus.

Jų buvo koks šimtas.

Jie išėjo iš laiptinės gana tyliai, ir taip pat tyliai išsirikiavo ant grindinio į koloną po keturis - du kareiviai, kiek pastumdę juos, susitvarkė su rikiuote per minutę. Iš laiptinės išėjo paskutinysis iš aptikimo grupės. Akimoju išsitraukęs iš planšetės didžiulę spyną, jis užrakino duris ir nubėgo prie tanko su stirksančia radijo antena, įsiropštė į jį. Praėjo dar pora minučių, ir visuose namo languose šviesa užgeso, dabar jau visiems laikams.

Vikrusis karcivis iššoko iš tanko su nedidele lentele rankose, vėl pribėgo prie laiptinės, pakabino ją ant durų rankenos viršum spynos. Tuojau vienas iš tų, kurie vadovavo operacijai ir savo apranga nesiskyrė nuo išvestųjų iš namo, nuėjo į kolonos priekį ir negarsiai - bet nakties tyloje buvo girdėti kiekvienas žodis - pasakė:

- Rusijos Demokratinų Partijų Sąjungos Maskvos skyriui specialiai pavedus aš, Nacionalinio Saugumo Komisijos pirmosios krypties trečiojo skyriaus viršininkas slaptasis patarėjas Smirnovas, jus, socialinio neteisningumo namo numeris, - jis žvilgtelėjo į kažkokį popiergalį, - numeris aštuon-

niasdešimt trys gyventojus pagal radikalaus politinio sulyginimo bendrą planą skelbiu radikalaus Sulyginimo priešais ir kaip tokius neegzistuojant. Įstatymas dėl jūsų likvidavimo patvirtintas Presnios Sulyginimo dalies kovotojų neformalų susirinkime.

Mašinos suburzgė ir pajudėjo grindinio pakraščiais, vienas tankas važiavo priekakyje, kitas - gale. Kolona ėjo viduryje...

Po dešimties minučių gatvėje buvo tuščia ir tyku.

- Kur juos? - paklausė moteris. Jinai stovėjo per du žingsnius nuo manęs, bandydama drebančiomis rankomis nusibraukti sniegą ir pirmą nuo odinio palto.

- Negi nežinai? - man jau nebesinorėjo laikytis netgi išorinio korektiškumo su šia godžia boba, kuri, matyt, nė apie ką kita nebuvo girdėjusi, tik apie avalynės gausą sostinėje. - Į MCHAT'ą Tverės bulvare, paskui - tenai... - "kalašnikovo" vamzdžiu parodžiau į dangų.

- O kas gi tame mchate? - persigandusi paklausė ji.

Neturėjau jo. Jo noro dėstyti jai išsamiai.

- Komisija, - vangiai burbtelėjau, galvodamas, ką toliau daryti. Nuostabu, kad jinai gali taip ramiai, nė kiek nesibaimindama dėl savo saugumo, kalbėtis su žmogumi, kurį prieš pusvalandį bandė apiplėšti, galbūt ir užmušti, keikė paskutiniaisiais žodžiais... Nors stebėtis nevertėjo - pagal dabartinį supratimą nieko ypatinga tarp mūsų neįvyko, o ankstesnės sąvokos iš šių žmonių sąmonės išnyko taip greitai, kad, galima manyti, šios sąvokos ir prieš tai buvo jiems ne per daug artimos. Aišku viena - jinai neatstos nuo manęs iki pat aikštės, tikėdamasi kaip nors išvilioti talonus. Neturėjau jėgų kariauti.

- Eime, - tariau, ir mudu traukėm toliau per Spiridonovką. Pracidamas pro laiptinę, pašnairavau į lentelę. Mėnesienoje stambios juodos raidės baltam fone matėsi aiškiai. "Laisva nuo biurokratų. Apgyvendinti draudžiama" - buvo parašyta lentelėje. Tamsiuose languose balsvais atšvaitais atsispindėjo mėnulis ir sniegas. Vėjas pūtė vis stipriau, baltos sniego gyvatukės šliaužė grindiniu vis skubriau...

Pasukom į Bronnaja gatvę. Norėjau vėl išeiti į Tverės gatvę, kadangi eiti užkaboriais buvo dar pavojingiau.

Bet nueiti iki Tverės gatvės mums nepavyko.

Iš dešinės, iš tarpuvartės, nuo buvusios bibliotekos šmėstelėjo šešėliai - ir po sekundės viskas buvo baigta.

Man nuo kaklo nuplėšė automata, garsiai perdrėskė megztinio apykaklę.

- Į kiemą vesk.

Baksnodami vamzdžiu, mane įgrūdo į tarpuvartę. Aš atsigrėžiau ir spėjau sučiupti nelaimingąją batų medžiotoją, kurią apieškojusysis palydėjo smarkiu spyriu į užpakalį.

Kieme tokių pat, kaip mes, apkvaitusių buvo apie penkiasdešimt. Kiemas buvo gana erdvus, mes stovėjome pabirai, tarsi stengdamiesi nesibūriuoti. Per kelerius metus aš spėjau pakliūti bent į penkerias gaudynes ir pastebėjau, kad žmonės niekada nesigrupuoja sargybos apsuptoje minioje, - atvirksčiai, kiekvienas stengiasi išsaugoti savo atskirumą ypatingumą, tikėdamasis, matyt, ir išimtinio lemties sprendimo. Mano bendrakeleivė nedelsdama išsiveržė iš mano glėbio ir pasitraukė per pusanтро metro.

Iš keturių pusių kiemas buvo apšviestas lempų mašinų, stovinčių

nosimis į minią. Kažkoks žmogus užlipo ant geležinio šiukšlių konteinerio, mostelėjo ranka, sugniaužęs durtuvą, ir negarsiai šūktelėjo:

- Visiems stovėt ramia-ai! Jūs esate Šiaurės Persijos Revoliucinio Komiteto įkaltai! Mūsų draugus pagrobė šunys iš Šventosios savigynos. Jeigu po valandos jie nebus laisvi, mes jus paskersim - čia, šitame kieme. Kas rėks - tuos pjausime tučiuojau!

Minioje pasigirdo tylus vaitojimas, ir aš pamačiau, kaip moteris prie tolimesnės sienos susmuko ant žemės - matyt, neteko sąmonės. Žmogus nušoko nuo konteinerio ir pranyko. Atsisėdau ant žemės, daugelis aplinkui irgi ėmė sėstis. Maišatyje ta boba, mano nelaimė, atsidūrė šalia, pasibruko palto skvernus, prisiglaudė...

- Atleisk... - išgirdau po keleto minučių ir pažvelgiau į ją. Jinai verkė, užsidengusi rankomis veidą, ir kuždėjo, tarsi nė nesikreipdama į mane. - Atleisk, dėl Dievo meilės prašau... Argi aš būčiau tave nužudžiusi? Tiesiog nervai...

Tiek naivaus tiesmukumo, tiek vaikiško, primityvaus savanaudiškos gerovės troškimo buvo jos veblenime. Mudu sėdėjom „psiglėbę, aš užsnūdau... Išbudino riksmas:

- Eir. a! Jie eina!

Pramerkiaus akis. Rėkė, matyt, kažkoks įkaltas, riksmas sklido pažeme. Į tarpuvartę vorele suko žmonės - tokie pat apžėlę lig pat akių juodomis barzdomis, kaip tie, kurie mus sučiupo. Įkaltai pašoko nuo žemės, grūdosi kiemo pakraštyje, pasieniais... Ir staiga virš kiemo pasklido daina. Tai buvo negarsus, bet stiprus rytietišką vyro balsas, nykus motyvas kilo vis aukščiau ir aukščiau... Ir įėjusių link - aš supratau, kad tai ir buvo išlaisvintieji pagaliau belaisviai, - iš visų kiemo pusių siūbtelėjo tie, kurie jų laukė, kiekvienas prieidavo prie kurio nors atvykėlio, jie apsiglėbdavo ir sustingdavo ilgam. O daina vis stiprėjo...

Klyksmas, pertraukęs dainą, buvo bausis, bet trumpas. Įkaltų minia siūbtelėjo atgal iš tolimojo kiemo galo, ir aš pamačiau: du juodabarzdžiai stovėjo ten, vis dar apsikabinę, bet jau žiūrėdami ne vienas į kitą, o į trečią žmogų. O trečiasis, žemai pasilenkęs, padavė jiems kažką, iš pradžių man pasirodė - kažkokią puodynę.

Bet tai buvo ne puodynė, o didelė kailinė kepurė, o kepurėje atversta į viršų nukirstu sprandu buvo žmogaus galva.

Kūnas voliojosi kiek nuošaliau. Tai buvo moteris. Palei kūną, paniręs ašmenimis tamsioje balutėje, gulėjo paprastas trumpakotis kareiviškas kastuvėlis.

Sunkus iškvėpis - ne riksmas, o būtent iškvėpis - nusklendė virš minios. Ir po to stojusioje tyloje įkaltai puolė tarpuvartės link. Išėjimo centre tuoj pat išdygo du juodabarzdžiai, rankose jie turėjo senoviškus, galbūt dar Pirmojo pilietinio karo laikų - iš kur ir ištraukė juos! - kardus... Mus, arčiau negu kiti stovėjusius prie tos kiaušymės, minia nešė priekyje.

Kai iki žudikų liko kokie du metrai, aš trūktelėjau moterį už rankos, ir mes kartu pargriuvom pasliki. Žmonės žengė per mus, stengdamiesi pasukti, - pirmieji, kiti jau nebesistengė... Mudu šliaužėme, ir kol įveikėm metrą, spėjau daug ką pasibėti. Pamačiau iš apačios, kaip vienas iš pasitikusiųjų minią pirmasis nuleido durklą ir, staigiai trūktelėdamas jį iš kairės į dešinę, perkirto per pilvą beveik pusiau pirmutinį iš minios, jau

besitraukiantį atatupstom, bet stumiamą priekin storą vyriškį trumpu apsiaustu... Spėjau pajusti, kad nei ant manęs, nei ant moters žmonės beveik nelipo: jų judėjimas jau nebebuvo toks vieningas, tolydus veržimasis į tarpvartę, jie jau trypčiojo vietoje, gręžėsi atgal, ir mes atsidūrėm mirties zonoje, greit tuštėjančioje aikštelėje tarp žudikų ir aukų. Spėjau įsiminti, kad dešine ranka vis dar mirtinai laikausi už jos palto rankovės... Ir spėjau pastebėti svarbiausią dalyką: tiedu su kardais nežiūri žemyn, jie stebeilijasi į minią priešais save, ir tas, kuris jau papjovė vieną, palengva kresteli durklą, nukrėsdamas nuo jo pernelyg lėtai varvantį kraują, ir ieško, ieško minioje sekančio, o antrasis dar ne visai pasiruošęs ir laiko kardą - aukštyn smailiau, ir netvirtai laikosi ant kojų...

Tiesiai nuo žemės - aš įpratau per kelerius metus gulėti ant žemės, šliaužti, bėgioti keturpėscia, - tiesiai nuo žemės, kaip įsiutęs driežas, liuoktelėjau ant to neryžtingojo, abiem rankom įsikabinau į jo dešinįjį riešą, užlaužiau... Ginklas, perplėšęs man striukę per petį, žvangėdamas iškrito ir nulėkė šalin. O aš jau iš visų jėgų smogiau nustebusiam vaikėzui - juodbruvam, apžėlusiam skysta barzda - keliu į papilvę ir sviedžiau jį, susmukusi, ant ašmenų, iš lėto besisukančių į mane.

Moteris tebestovėjo keturpėscia, jina dar tik mėgino atsistoti ant kojų, minia dar tik siūbtelėjo, ruošdamasi nušluoti ir sutrypti tuos du, ir žudikas dar tik mėginò numesti savo nevykėlį draugą nuo nenaudingo durklo, ir užpakaly, iš kiemo gilumos, driokstelėjo dar tik pirmoji serija į nugaras žmonėms, besiveržiantiems išėjimo link. Tai vyko labai sulėtintai, tarsi naktis būtų ne iš žvarbaus lapkričio oro, o iš vandens. Ir, kaip tai būna po vandeniui, stipriai, nenatūraliai lėtai įsirežęs, aš siekiau, siekiau - ir pasiekiau, sučiupau ją už apykaklės, už tvirtos odinės apykaklės jos labai parankaus dabar palto ir timptelėjau, truktelėjau - ir mes išplaukėm į gatvę ir ilgais, vis dar kaip po vandeniui šuoliais ėmėm bėgti tolyn skersgatviu, Palašovo turgaus link...

- Valgyti norisi, tiesiog neįmanoma, - prabilo ji. - Antra diena nevalgiau, kai išlipau iš traukinio...

Mudu sėdėjom tuščiam turguje ant aptriušusio prekystalio, ir sulaukėjusių šunų šešėliai šmirinėjo ratu vis arčiau ir arčiau. Labiausiai krintausi, kad praradau automata: beginkliui maža vilties išgyventi iki ryto Maskvos gatvėse.

- Palauk, sužinosiu, kiek laiko, - tariau, - galbūt dar ir užvalgysim.

Iš vidinės kišenės išsitraukiau tranzistorių. Nuostabu - jis buvo sveikutėlis. Laikrodžio jau seniai neturėjau, radijas, kaip ir daugeliui, lėmė visą mano gyvenimą. Laikrodžius konfiskavo Komisija dar pernai vasarą, pernelyg dažnai juos panaudodavo sprogdinamuosiuose įtaisuose... Nuspaudžiau mygtuką.

... reiškia užuojautą žuvusiųjų giminėms ir artimiesiems, visiems, kurie nukentėjo, įvykus Krasnojarsko HES avarijai. Preliminariniais duomenimis, griuvus užtvankai žuvo apie dvidešimt tris tūkstančius žmonių, apie aštuonis tūkstančius sužeista, šimtai tūkstančių liko be pastogės ir maisto produktų, atsidūręs po vandeniui Krasnojarsko ir nemažai daliai aplinkinių sričių. Bendri nuostoliai sudaro, preliminariniais paskaičiavimais, apie aštuoniasdešimt milijardų talonų. Katastrofos priežastys tiriamos. Artimiausiose žinių laidose perduosime naujus vyriausybės komisijos pra-

nešimus. Maskvoje dabar trys valandos trisdešimt septynios minutės. Klausykites rusų klasikinės muzikos kūrinių koncerto. Alfredo Šnitkės Pirmąją simfoniją atlieka..."

Išjungiau imtuvą ir truktelėjau ją, nušokdamas nuo prekystalio.

- Čia netoliese gal gausim užkąsti.

Prieš nuspausdamas skambutį, nusipurčiau sniegą, nupurčiau ir ją, paskui, nepaisydamas vis stiprėjančio vėjo, nusivilkau ir persvėriau per ranką striukę - kardo suraižytais drabužiais lankytis šioje prašmatnioje naktinėje užėjoje nebuvo įprasta.

Duris pravėrė kažkodėl pats šeimininkas - aukštas, liesas, apyjaunis žydas trumpai kirptomis žilomis garbanomis, pagal naujausią madą apsirengęs tik geriausių siuvėjų iš Kresty rajono siūtais rūbais. Frakas ant jo gulėjo kaip nulietas, lakuoti trumpaauliai batai žvilgėjo.

- A-a, laisvi smalsybės vaikai irgi lankosi šauniose vietelėse, - apsidžiaugė jisai. Tartum apsidžiaugė... Kažkada, seniai pražuvusiam gyvenime, daug metų prieš įvykstant katastrofai, mudu kartu dirbome.

- Na, prašom, ir dama... supažindinsi vargšą artelininką su dama?.. Kaip tai - pats nepažįsti?! ... Labai malonu, Valentinas... prašom, Julečka... o jūs žinote, kad jūsų šurkštusis palydovas - genijus?..

Jis ir toliau darsėsi, tarsi mes nebūtumėm pažįstami ketvirtis amžiaus ir tarsi ne tamsioje Didžiojo Sulyginimo laikų naktinio restorano salėje mes susitikome, ir nuolat nešaudu už aklinau užvertų langinių automatininkai - tarsi būtume susitikę senajame mūsų name Nikitos bulvare... Kaip jis tada vadinosi? Suvorovo, berods... Ir dabar išgersim po taurelę konjako, ir mokėsiu, žinoma, aš, nes jis, kaip visuomet, nė kapeikos neturi...

- Vaišinu, vaišinu, - dudeno Valka, - kol tu nepasiryžai pas mane, į artele, vaišinu... imtum ir mestum tą nesavanaudišką kovą už ryžtingą grįžimą į šviesią praeitį! Ar dar nenusibodo už dešimt tūkstančių "kupročių" per mėnesį kovoti?

Ėjom per salę, aš linkčiojau pažįstamiems. Poetas, per keletą pastarųjų metų neparašęs nė eilutės, atsidavęs kovai dėl poetų pripažinimo etatiniais Sulyginimo kariais, kad alga būtų mokama talonais... Niūri kompanija buvusių prostitučių, visiškai pasinėrusių į siuvimą arteleje po to, kai devyniasdešimt antraisiais atėjo galas jų profesijai, kai nuo AIDS epidemijos visos vos neišmirė... Kažkoks apkvaitęs nuo pinigų pertekliaus artelininkas - jis puotavo kartu su dviem atletais, savo apsauga iš buvusių karatistų... Ir daugelį šių šmėklių aš kažkodėl pažinojau - kartais pats stebėdavaisi, iš kur tokie mano pažinės ir kam jie man...

- Aš ir pats su jumis išgersiu, - tarė Valka. - Jūs gersite?

- Tu juk niekad neturi gėrimų, - nustebau. - Iš kur?

- Na, žinoma, - nusikvatojo Valka, - o šitie visi kokakolą geria, ar ne? Taigi jai pinigų neužteks... Galiu pavaišinti puikiausiu gėrimu, viena apskri artele varo iš vengriškų žalių žirnelių... Geriau už prieškarinę "Pšeničną", garbės žodis!

- O ugloviečių nesibijai? - pasidomėjau.

- Ugloviečių bijosi - blaivas į kapitalizmą nujosi! - Valka, kaip paprastai, kartojo prasčiausius nuvalkiotus pokštus. Tuo tarpu liokajus jau atnešė ant mūsų staliuko patickalą su amerikietišku pasterizuotu kumpiu, prancūziškais presuotais agurkais ir padėjo kiekvienam po gabalą - didžiulį, šimto

gramų! - tikros duonos... Stalo vidury atsirado grafinas tamsiai žalio skysčio.

Tuo tarpu muzikantai scenoje rengėsi groti. Velniai žino, kaip Valkai pavyko gauti leidimą naudotis galinga, daugybę energijos ryjančia garso aparatūra! Bet vyrukai jau derino instrumentus, garsiakalbiai ėmė protrūkius riaumoti... Štai pasirodė dainininkė, užkliudė krinolinu laidus, pasitaisė mikrofoną...

- Jus sveikina rokšantanas "Linksmasis Valentinas"!

Ir akimirksniu trenkė pasiutiską valšą, sugriaudė gitaros, o dainininkė užrėkė, žinoma, populiariausią šios žiemos dainą:

Я ждала тебя в снѣгѣ,
Но часов нет совсем
Ни у тебя,
Ни у меня,
Нету часовов!
Но что-то тикает внутри,
На это что-то посмотри,
И ни тебе,
И ни мне
Не надо слов!

Salė traukė priedainį:

Э-эй, господин генерал!
Зачем ты часы у страны отобрал?

Muzikantai šaipėsi iš valdžios...

Kai mudu pagaliau priėjom Strastnajos aikštę, vyravo priešaušrio tylą. Tik šią valandą ir būdavo tylu šioje nuo seno triukšmingiausioje miesto vietoje. Aikštėje triūsė darbininkai - pažvelgęs į jų pusę, supratau, kas per sprogimai drioksėjo čia prieš valandą: vėl Puškino paminklą sprogdino "Rusijos Stalino jaunimo sąjungos" smogikai. Ir vėl jiems nieko neišėjo: figūra buvo sveika, tik nulėkė nuo postamento, ir išsivartė stulpeliai, ant kurių laikėsi grandinės. Darbininkai jau užkabino poetą ant krano ir tempė jį į vietą, betonuotojai taisė stulpelius.

- O kas gi tai padarė? - paklausė Julia. Jinai, baigiantis naktį, uždavinėjo vis paikesnius klausimus - matyt, net tokiai nesudėtingai nervinei organizacijai naktinis pasivaikščiojimas po sostinę pasirodė pernelyg rimtas išbandymas.

- Tavo ištikimieji staliniečiai, - irzliai atšoviau. Vis blogesnė nuojauta slėgė mane šią naktį, ir radosi įsitikinimas, kad šios nakties nemalonumai nesibaigė. - Taviעי staliniečiai ir patriotai...

- O už ką? - nustebė jinai. - Tai juk Puškinas, ar ne?

- O už tai, - jau įsiutus riktelėjau, - kad su viešpačiu imperatoriumi vaidijosi, iš valdžios juokėsi - viena, palaidūnas buvo - du, kilmės buvo neslaviškos - trečia! Maža tau? Jiems pakankamai...

- Kaip tai neslaviškos? - dar labiau nusistebėjo jinai. - Negi jįsai žyrukas buvo?

Nesumojuau nė ką atsakyti.

- Eime į metro, - pasakiau. - O tai gatvėje be ginklo ilgai nepravaikščiosim.

- O metro, ten ramiau? - paklausė jinai. Matyt, po visų sukretimų jinai tiesiog negalėjo nutilti. - Kodėl tada iš Bresto stoties nevažiavai metro?

- Naktį ten irgi... ne rojus, - nenorom paaiškinau. - Bet vis dėlto... bent jau ginkluotų neįleidžia... oficialiai.

Mudu leidomės slidžiais, apdaužytais ir sukrypusiais eskalatoriaus laipteliais. Kažkada labai nemėgau eiti eskalatoriumi - kai jis judėdavo pats...

Peronas buvo apytuštis - tiktai aplink kolonas miega apskurę žmonės, badaujantis Jaroslavlis ir Vladimiras seniai jau gyveno sostinės metro. Be to, dar keletas paauglių sėdėjo susispietę salės vidury, leisdami per rankas buteliuką. Salsvas benzino tvaikas sklendė virš jų, vienas staiga atsilošė ir, stuktelėjęs pakaušiu, sustingo, įsmeigęs plačiai atvertas akis į murziną, tirštai aplipusį voratinkliais ir rudais suodžiais skliautą.

Traukiniai iš abipus atėjo beveik vienu metu - reti naktiniai traukiniai. Vienas sustojo, durys prasivėrė, bet niekas neišlipo - vagonai buvo tušti. O kitas, kaip tik tas, kuris buvo mums reikalingas, Teatro aikštės link, pravažiavo stotį, beveik nemažindamas greičio. Beje, jis ir taip vos šliaužė, kokie septyni kilometrai per valandą, todėl spėjau įsiziūrėti, kas ten dėjosi.

Kabinoje greta mašinisto stovėjo vaikas sulamdyta skrybėle ir apvaliais nepermatomai juodais, kaip neregio, akiniais. Visiškai abejingai atsukęs akinius į praplaukiančią stotį, vaikas, stipriai įbedęs, kad net įsitempė oda, laikė prie mašinisto skruosto pistoletą. Ilgos vaikino kasos buvo nutįsę per skruostus tarsi pilkos negyvos gyvatės.

Pirmajame vagone šoko. Muzikos nesigirdėjo, ir nebylus šokis buvo toks šiurpus, kad Julia suspigo kaip šunytis ir nusigrėžė, užsidengė veidą... Tarp šokėjų buvo mergina, nuoga iki pusiaujo, bet su sena milicininko kepure ant galvos. Buvo dvi visai jaunutės žmogystos, tvirtai apsikabinę ir prisisiurbę bučiniu, abu skystais ūsais ir varždomis. Buvo vaikas plikai skusta galva, dažyta raudonai ir nuklijuota retomis sidabro žvaigždėmis. Jis šokdino merginą, kuri buvo ir visai be nieko, net be kepurės. Ant jos dešinėsios šlaunies puikavosi meistriškai išstatuirtas generolo Panajevo portretas, ant kairiosios - apnuogintas vyro torsas nuo krūtinės iki šlaunų, vyras buvo pasiruošęs mylėtis... Merginai šokant, generolas Panajevs atlikinėjo nepadorų erotinį veiksma. Pastebėjusi traukinį važiuojant pro apšviestą stotį, mergina atsisuko visu gyvuoju paveikslu į langą ir ėmė dar smarkiau kraipyti užpakalį... Ir dar ten, žinoma, šoko žmonės, apsikarstę grandinėmis, išsipuošę frakais, apsitempę marga iš Transilvanijos karo grįžusių desantininkų uniforma, senais devintojo dešimtmečio biurokratų kostiumais, moterys baleto sijonukais, net senų laikų džinsais... Vidury šoko nebejaunas žmogus madingu, bet aiškiai tarybinės serijinės gamybos fraku. Jo veidas reikė mirtiną nuobodulį ir desperaciją, bet nesunku buvo įspėti, kodėl jis pateko į šitą kompaniją: jis turėjo ant peties kažkokį brangų plejerį, be garso akompanuojamą pragariškam šokiui.

Kituose dviejuose vagonuose buvo tamsu, ten, matyt, miegojo. Tik kur ne kur įspisdavo suktinių ugnelės, ir staiga prie vieno lango prisiplojo bjaurus snukis - sudarkytas, mėlynai sumuštas, subraižytas, ant žemos siauros kaktos susivėlusiais geltonais plaukais... Fizionomija buvo, atrodo, moteriška, bet negalėjai būti tikras. Kitą akimirką snukį apglėbė stora nuoga ranka ir nutempė nuo lango... Šiuose vagonuose susirinko padugnės.

Paskutiniame, penktajame vagone buvo šviesu, ir ne šiaip sau šviesu, jis buvo apšviestas taip ryškiai, kaip jau seniai nebuvo apšviečiama jokia kita

vieta mieste. Per vagono vidurį stovėjo prasta naminė sofa, ant jos sėdėjo paprastas vidutinio amžiaus žmogus, apsvilkęs megztiniu ir suglamžytomis kelnėmis, ir, p lenkęs plikę, skambino pigia gitara. Tai buvo labai garsus kūrėjas, jo dainas kartojo visa šalis. Linksmuoju traukiniu vežėsi jį, kad, sustojęs paryčiais kokiame Dačnoje, ištemptų į peroną ir verstų dainuoti. Paskui vaišins jį kuo nors iš žirnelių ar dar kokiu ėdalu. Garsenybė neišranki nei gėrimams, nei pažintims...

Traukinys rėrė į tunelį. Kitas turėjo ateiti ne anksčiau kaip po pusvalandžio. Laukti nebuvo prasmės - kitas galėjo būti dar baisesnis, naktelė buvo nerami. Bet ir toliau eiti tuščiomis nesinorėjo.

Ir staiga man toptelėjo išganinga mintis. Ginklo juk vis vien prireiks...

Išbudinau vieną iš snaudžiančių prie kolonos. Tai buvo sulysęs senis, net labiau sulysęs, negu daugelis jo žemiečių, sprendžiant iš kalbos - nuo Volgodos arba iš kažkur iš ten, iš šiaurės...

- Ko reikia? - paklausė jis, pakėlęs minutei galvą ir vėl bejėgiškai nusvarindamas ją ant rankų. Akių taip ir nepraplėšė. Pritūpiau šalia.

- Tėvai, - šnibžtelėjau. - Girdi, tėvai, "kalašniko" neturi kartais? Geriau desantinį... Gal sūnaus liko? Iškart penkiasdešimt talonų duočiau...

Senis pravėrė akis, atsisėdo. Iššiepė pelagros išėstą bedantę burną:

- Sakai, tėvai? Sūnaus? Aš pats tau į sūnus tikčiau, dėde!

Mačiau, kad jis sako tiesą, tam žmogui buvo ne daugiau kaip trisdešimt. Tačiau ir badavo turbūt ne mažiau kaip metus.

- "Kalašniko" neturiu, - apgailestaudamas pasakė jis. - Pardaviau... O "inakarkos" neimtum? Geras, senos laidos, prieš dembelį pats iš viršilos nukniaukiau... Prieš metus... Prie Ungenų stovėjom, rezerve, staiga paskelbė - viskas, vaikinai, namo, baigta. Aš ir nukniaukiau... Imk, dėde! Už trisdešimt talijų atiduosiu... keturias dienas be maisto, žinai...

Jis ėmė raustis maīše, gulėjusiame po galva, traukė iš ten lig spindesio nuzulintą odinį dėklą...

Atskaičiavau pinigus ir nesistodamas, kad per daug nedemonstruočiau pirkinio, užmoviau ant diržo po striuke, įsikišau kišenėn tris apkabas. Atsi stojau. Ir pajutau jos žvilgsnį.

Julia stebeilijo į kišenę, iš kurios ėmiau talonus.

Ir tada supratau, kad mūsų bendra kelionė turi baigtis nedelsiant, jei mudu norime likti gyvi.

- Na, eime, - pasakiau. Jinai nusekė man iš paskos tarsi užhipnotizuota, jos "kupročiai" spaudė jai širdį, mano talonai atėmė jai žadą.

Išėjom iš metro, ir aš iškart pasukau už kampo požeminiam perėjime. Čia buvo visiškai tuščia ir tamsu, tik nuo stoties durų krito šviesos pluoštas. Ištraukiau pistoletą, atsisukau ir lėtai pakėliau vamzdį sulig jos tamsiomis akimis, kurių spalvos taip ir neteko atspėti.

- Eik, - pasakiau, - dink iš mano akių. Talonų negausi. Duonos nusipirksi ir už "kupročius", o be papildomų batų apsieisi. Eik! Gana! Aš tavęs bijau.

- O kurgi aš eisiu? - paklausė gana ramiai. - Naktis juk, banditai aplink...

- Naktį prabūk metro. Rytą susiorientuosi, - pasakiau. - Eik. Kitaip aš šausiu. Tu neleidi man pasirinkti.

Jinai linktelėjo.

Stovėjau ir žiūrėjau jai įkandin. Štai jinai pastūmė stiklines sukamas duris, štai ėmė leistis laiptais...

Tuo metu prie pat ausies išgirdau pusbalsiu sakant:

- Na, kaip jums visa tai patinka?

Aš atšokau, atsisukau, apčiuopiau pistoletu dėklą.

- Baikit, jūs ką, visai išprotėjot, ar ką? - vyras tamsiu paltu ir kepure gūžtelėjo pečiais. Koks velnias jį čia atnešė? Iš perėjimo priėjo tikriausiai... Bet kaip tyliai!

- Tai patinka ar nelabai? - tęsė vyriškis. Jo veidas šviesoje, sklidusioje pro stiklines stoties duris, pasirodė man pažįstamas - nors ko tik aš nesutikau, gyvendamas šitam mieste. - Štai, pasidžiaukit, susilaukėm! Tai, ko jūs visi, visą mūsų nusususį inteligentiją, taip nekentėte, žlugo. Negrįžtamai žlugo, visiems laikams. Anomalija, marinusį šią šalį beveik šimtmetį, išgydyta, gydymas buvo vienintelis galimas - chirurginis... Na, ir jūs manote išgyventi po operacijos? O ir pati operacija gera, a? Hospitalinė chirurgija: kraujas, mėsos gabalai, siaubas ir jokios narkozės, įsidėmėkit...

- Jeigu jums taip jau patiko jūsų skurdus paveikslas, tai atsakysiu, - prisiliejau prie aplupintų perėjimo sienų plytelių, išsiėmiau tabako, ėmiau sukti. - Prašom: mes pradėjom gydymą. Ilgas, sudėtingas terapijos kursas. Tačiau nuoseklumo pritrūko. O devyniasdešimt antraisiais - metastazė: jo prakilnybė generolas Panajevas. Tai - fikra mirtis. Ką gi - įsakysite laukti, kol tas vėžys šalį suės? Ar vis dėlto chirurgija?

- Vandalizmas ir idiotizmas, - paniekinamai išsiviepiė pašnekovas. Ir staiga supratau, su kuo turiu reikalą. Iš kalbos, iš visos manieros... Štai ir susitikom! Dabar aš jau nebegalėsiu neigti - tas senamadiškas įprotis konstruoti frazę, tas laisvas gestas, šalyje pamiršti žodžiai... - Vandalizmas ir idiotizmas, - pakartojo jisai. - Kaip ir pati tarybinė medicina. Viskas akmens amžiaus lygio. O argi geriau numirti papjautam, negu savo mirtim? Man atrodo, jūs dar prieš valandą turėjot galimybę gulti po peiliu, bet jūs pasistengėte išsisukti.

- Ir jūs?.. - nustebau.

- Vos išsikapsčiau, - atsiduso jisai. Ir sukikeno švelniai ir poniškai. - O jūs, reikia pripažinti, čia gana gerai įsimiklinote ištrūkti iš beviltiškų situacijų. Išmokote! Ta-aip... Štai jums dar viena puiki išsilaisvinimo šventė. Pogromai, istrebitelių būriai, badas ir visuotinis siaubas... Paskui, aišku, suirutė, paskui atstatymas geležine ranka... Buvusius partijos funkcionierius jau naktimis išveža Komisija. Viskas vardan šviesaus rytojaus, meilės viešpatijos ir, svarbiausia - teisingumo. Tačiau... Laikas bėga... Po dešimties metų, jeigu būsite gyvas, atsakinėsite į klausimą: ką veikėte iki devyniasdešimt antrųjų metų? Ar netarnavote kartais sovietų įstaigose? Ar nebuvote kartais partijos arba jai prilygintų organizacijų narys? Neatsakysite - kaimynas patalkins...

- Juk mes nenorėjome šito! - riktelių jau ir paspringau dūmais. - Bet generolas juk!.. Paskui - generalusimas? Mes pabijosim kraujo, o jis? Ir vėl gulsim po peiliu kaip avinai?! Iš tradicijos...

- Nerėkit. Staliniečius prisishauksite ar "karžygius" juodais surdutais, - šaltai patarė pašnekovas. - Ir kokį čia šlamštą rūkote? Vaišinkitės... - Jis atkišo pakelį "Galua". - Vaišinkitės, vaišinkitės, aš dar turiu... Talgi, vadinasi, taip nieko ir nesupratot... Velniai jus rautų, mielieji tėvynainiai... Ar išmoksit kada europietiškos terapijos? Kodėl ten šimtmečiais streikuoja - ir nieko, o pas mus dieną streikuoja, kita - vienas kitam galvas nutraukinėja? Kodėl ten

demonstracijos, o pas mus - kautynės? Kodėl ten parlamentinė kova, o pas mus "voronokai" naktimis važinėja? O jums, knygiami, ramybės drumbėjams, vis maža ir maža! Kurstote, siundote. Čiupk jį, stalinistas jis! Šalin, jis konservatorius! Na, išvaikėt konservatorius, o jie juk - kon-ser-va-toriai! Tai yra norėjo, kad liktų viskas po senovei, kad blogiau nebūtų... Sulaukėt operacijos? Na, dabar nesistebėkit plūstančiu krauju, ypač savo. Juk gyvas organas stipriau kraujuoja...

Piktai spragtelėjęs, jis numetė nuorūką, patylėjo... Aš irgi tylėjau, baigdamas traukti cigaretę, užmirštas puikus tikro tabako skonis jaukė mintis.

- Na, gerai, - atsiduso jisai, - ką dabar kalbėti... Be to, jūs ir sutinkat su manim, aš juk matau. Tad jei panorėsit pakeisti savo gyvenimą - maloniai prašom. Padėsiu kuo galėsiu. Mane surasti nesunku... - atsainiu judesiu jis kyštelėjo man striukės kišenėn popieriuką. - Čia ir telefonas, ir adresas. Dėl viso pikto skambindamas neprisistatykit, tiesiog paprašykit, kas prieis, susitikti sutartoje vietoje. Tai reiškia - aš jūsų laukiu štai čia, pirmąją naktį po skambučio, štai šituo pat laiku... Na, likite sveikas!

Jis pasisuko ir nuėjo tolimesniųjų perėjimo laiptų linkui... Iš po palto matėsi vakarinės kelnės su lampasais ir lakuoti pusbačiai, visai netinkantys naktį Strastnajos aikštės apylinkėse.

- Čia jūs, žinoma, truputį perlenkėt lazda, Jurijau Iljičiau, - tarė Igoris Vasiljevičius ir nusijuokė kaip visada. - Moterį pistoletu šalin vyti nevertėjo. Juo labiau kad ir pistoletas pirktas. O jūs žinote, beje, iš ko nupirkote?

- Dezertyras, - ištarė Sergejus Ivanovičius. - Aišku, dezertyras, ir, kaip jis pats prisipažino, armijos turto grobstytojas. Be reikalo rizikavote, Jurijau Iljičiau, be reikalo.

- Mes jūsų, jeigu kas, aišku, skriausti nelcisim, prireikus paskambinsim ar atvažiuosim, - pasakė Igoris Vasiljevičius. - Bet kitam būtų tekę atsakyti...

- O žinote, manęs ginti ir nereikia, - tariau užsispyręs ir sumaigiau peleninėje cigarete. Šįkart mes sėdėjom jau nebe viešbučio numeryje, o kažkokiam bute viename iš senų, kadaisė kapitališkai remontuotų namų Sadovajos gatvėje. Butas buvo apytuštis, tik didelis šaldytuvas dūzge prieškambaryje, o erdvaus kambario kampe stovėjo du valdiški foteliai, žemas staliukas ir sofa su vienu nukritusiu alkūnramsčiu. Langai buvo uždangstyti pageltusiais laikraščiais, pro kuriuos tvieskė saulė... Bet peleninė, žinoma, buvo ant staliuko. - Visai nereikia manęs ginti, būkit malonūs.

- Na, kaip nori, Jurijau Iljičiau, - atsiliepė Igoris Vasiljevičius, - kaip norit, mes juk supratom, kad jūs žmogus nepriklausomas, drąsus, talentingas, išdidus, nepaperkamas...

- Ir taip toliau, - užbaigė Sergejus Ivanovičius, kuris tolydžio darėsi vis griežtesnis ir griežtesnis, vis pūtėsi ir pūtėsi, ėmė kelti balsą ir prieš Igorį Vasiljevičių, ir prieš mane. - Bet dabar kitas klausimas: na, nuvijot jūs šitą... ponį. O kas toliau? Kodėl toliau neparasėt, a, Jurijau Iljičiau?

- Apie ką jūs? - paklausiau, norėdamas bent kiek laimėti laiko, kad galbūt vėl pavyktų nukreipti pokalbį į niekus, į nekonkretų lojalumą. - Apskritai tai daugiau nieko ir nebuvo... Na, praciniai įvairūs... banditai...

- Ne, Jurijau Iljičiau, - surimtėjo ir Igoris Vasiljevičius, - su banditais viskas aišku. Jūs mumis be reikalo nepasitikit, Jurijau Iljičiau. Laikai nebe tie, mes jums ir sėsti štai pasiūlom, o jūs... Mes dabar sunkioj padėty, Jurijau Iljičiau, o jūs netikit. Kol su mumis šnekatės - tikite, o paskui, kai tik išeinatė, kažkas ir nuteikia prieš mus. Gal žmona?

- Kodėl žmona? - kuo tvirčiau jie rėmė prie sienos, tuo tvirčiau jaučiausi. - Štai jūs sakot, laikai dabar kiti. O jei sugrįš seni?

- Ką gi jūs manote, Jurijau Iljičiau, mes tada kankinimų stulpą čia pastatysim, ar ką? - įsižeidė Sergejus Ivanovičius. - Argi galima šitaip samprotauti? Jūs juk mus, asmeniškai mus, prieš save matot? Argi atrodo, kad mes taip galėtume?

- Na, jūs patys gal ir negalėtumėt, - sutrikau, - bet visa redakcija...

- Ir niekas iš redakcijos, užtikrinu jus! - šokosi Igoris Vasiljevičius. - Tai vis jūsų seni stereotipai, kaip dabar sakoma, daug įvaizdis... tai yra priešų įvaizdis... O pas mus visi kadrai nauji, žmonės raštingi, va Sergejus net tris institutus baigęs, tiesa, Sergejau?

- Nu, - pasakė Sergejus Ivanovičius. - O seniau pas mus net papulkininkiai ne visi skaityt mokėjo. Štai Igoris Vasiljevičius pats tokį atsimenta, jis net "rasetriol" su viena "s" rašė, įsivaizduojat?

- Įsivaizduoju, - tariau, ir visi tryš nusijuokėm. Smagiai nusijuokėm, suprasdami vienas kitą...

- Štai aš ir sakau, - juokdamasis tęsė Igoris Vasiljevičius, - jeigu jūs adrešiuką ir telefoną šito... na, kuris jums kai ką siūlė... jeigu dar turit, pasakykit, jums geriau bus...

- Juk tai jis ir yra, - liūdnai atsiduso Sergejus Ivanovičius, - jų ekstrapoliatorius. Be to, glaudžiai susijęs su jų garsiosiomis redakcijomis. Su mūsų atspirašant, kolegomis iš anapus istorinių barikadų. Jis tik įformintas ekstrapoliatorium, o iš tikrųjų turi vyresniojo redaktoriaus laipsnį. Kartą net jau trėmė:

- Tikrai, - leptelėjau ir rikandau liežuvį. - Tikrai...

- Kas tikrai? - Sergejus Ivanovičius pašoko nuo sofos, ant kurios krašto, kaip visados, buvo pritūpęs, priėjo prie pat manęs, pasilenkė - beveik akis į akį. Jis iškart pasidarė vyriškesnis. Jo lūpos buvo nebe tokios putlios, apvalūs skruostai nutįso, jis buvo vis toks pat rimtas, bet visai nebejuokingas. - Kas tikrai? Sakykit!

- Man jis pasirodė lyg ir matytas, - lemenau. - Atrodo, žinomas ekstrapoliatorius... Atstovauja čia kažkokiam jų institutui. Nepamenu...

- O me: pamenam! - Igoris Vasiljevičius irgi palinko prie manęs, abu taip arti prikišo veidus, kad jų bruožai man net dvejinosi. - Pamenam: Nikolajus Michailovičius Lažečnikovas, emigrantų palikuonis, Nikolas Lažė, Europos Bendrijos ekstrapoliacijos instituto atstovas, o iš tikro - vienos redakcijos vyresnysis redaktorius! Adresą, telefoną! Greičiau, Jurijau Iljičiau!

- Aš pamečiau, - sumurmėjau. - Iškrito iš striukės kišenės.

Ir iškart kambaryje vėl įsivyravo jauki atmosfera.

- Na, tai visai kitas reikalas! - vėl ėmė šypotis Igoris Vasiljevičius. - Taip ir reikėjo sakyti! Ką jūs, iš tikrųjų, Jurijau Iljičiau? Juk tai visai kitas dalykas... Pamesti kiekvienas gali.

- Štai aš, pavyzdžiui, kartą pamečiau šešis toms visiškai slaptos bylos, - nusijuokė ir Sergejus Ivanovičius. - Dar jaunas būdamas...

- Tikrai! - suplojo sau per kelį Igoris Vasiljevičius. - Lygiai prieš aštuoniolika metų, kai ji iš pulkininkų į stažuotojus pervedė. Tiesa, Sergejau?

- Tikrai taip, - patvirtino Sergejus Ivanovičius. - Pamečiau - ir nieko. Pamesti gali bet kas...

- Iš pulkininkų - į stažuotojus? - pakartojau. Galva man visai apsisuko.

- Aha, - linktelėjo Sergejus Ivanovičius, - tada dar tik keturias klases turėjau, vakarinę pradinę baigiau... Na, koks iš manęs pulkininkas, patys suprantat: didžiąsias raides nuo mažųjų vos skyriau, tik vieną dalyką mokėjau - adatas į panages... O po to į vieną institutą įstojau, į kitą, ir pirmyn... Jau aštuoniolikti metai stažuotojas. O ką? Kodėl jus tai sudomino?

- Aš suprata-au, - gudriai nutęsė Igoris Vasiljevičius. - Jurijų Iljičių mano laipsnis domina, teisingai? Aš jums pasakysiu: majoras aš. Į aštuntą klasę ką tik perėjau, su pagyrimu... Ar daugiau, taip sakant, bus klausimų?

- Daugiau ne, - atsakiau. - Viskas aišku. O jūs, Sergejau Ivanovičiau, vadinasi..

- Kai dvidešimt penkerius metus išstarnausiu, - linktelėjo Sergejus Ivanovičius, - tai visų mano institutų kaip ir nebuvę. Gausiu vėl pirmąjį karininko laipsnį - ir į vakarinę. Aritmetika, geografija, šis ir anas...

- Štai šitaip, Jurijau Iljičiau, - užbaigė Igoris Vasiljevičius. - Atnaujinam pamažėle kadrus. O jūs manėte, pas mus nieko nesikeičia... Na, matau, jūs skubate. Tad palinkėsiu... O rasite adresiuką ar telefoną - skambinkit, gerai?

- Būtinai paskambinsiu, - pažadėjau, ryžtingai žengdamas durų link.

- Arba mes paskambinsim, - tarė Sergejus Ivanovičius. Jiedu abu lydėjo mane, dar sykį paspaudė man ranką. Maloniai atsisveikinom, ir aš išėjau, tylutėliai paskui save priverdamas duris. Išeidamas atsigrižau. Jiedu stovėjo greta vienas kito ir žiūrėjo man įkandin. Atrodė jie šiandien šauniai: abu uniformuoti, su rombais antsiuvuose ir apdovanojimais, su naujutėlaičiais diržais ir gerai nublizgintais batais.

Virš Sadovajos geltonu gaisru švietė dangus, toliai padūmavę nuo kaitros, ir pašėlusiai lekiančios mašinos urmu suko į Majakovką, stengdamosi prasmukti į Bresto gatvę, kol pėstiesiems nesušvito žalia šviesa.

Žmona buvo namie, ji sėdėjo virtuvėje, arsiskleidusi anglišką romaną ir pasistačiusi stiklinę arbatos su pienu.

- Einam, - pasakiau. - Ruoškis. Mes neturim laiko ir nebeturėsime.

Mudu išėjom į Strastnąją. Spaudė apyaušrio speigas, ir aš vėl susikeikiau: nepaisydama mano nuotaikų, žmona apsirengė per lengvai. Ir, žinoma, kelnes apsimovė senas! Suplyš čia trečią dieną, ką tada darysim?.. Bet išaiškinti visa jai buvo neįmanoma.

- Nagi, eime, - jinai parodė į aikštės pakraštį, kur grūdosi žmonės. Ten iškabino šios dienos "Žinias". Laiko turėjom nedaug, bet minutei priėti galėjom.

Tačiau prasibrauti prie laikraščio buvo ne taip jau paprasta. Aplinkui šnekėjosi:

- Kas ten šiandien?

- Lyg ir nieko įdomaus... Tiktai, sako, "Slaptoji generolo biografija" įspūdinga, stipriai parašyta...

- Taip ir vadinasi? Na, tai bent.

- Pamanyk tik, vadinasi... Jie ten rašo, kad jis partijos narys buvo! Iškniso... Lyg ir devyniasdešimtaisiais tiktai išstojęs... Net kažkokiam rajkome dirbęs.

- Negali būti. Kas jiems leistų šitaip rašyti... O kas dar?

- Ištrauka iš kažkokio seno rankraščio. Ar aštuoniasdešimt aštuntais parašyta, ar šešiasdešimt aštuntais... O, sako, tiksliai aprašyta, tarsi vakar, apie mus... "Nesugrįžėlis" vadinasi, ar kaip ten...

- O kas parašė?

- Neatsimenu...

Prasibrauti prie laikraščio taip ir nepavyko. Bet nelabai ir norėjau: gerai žinojau, apie kokią ištrauką kalbama.

- Na, prisiklausei? - paėmiau žmoną už parankės. - Einam, einam, nėr čia kas beveikti.

Mudu paėjėjom Tverės gatvės link kokius dešimt metrų, ir veikiai supratau, kad ir šįkart likimas pagailėjo manęs. Užpakaly pasigirdo triukšmas, mudu atsigręžėm.

Minia prie laikraščių stendo nespėjo net krūptelėti. Nuo Bolšaja Dmitrovkos pusės pasigirdo tankus trepsėjimas, ir akimoju visi beskaitantieji pasirodė besą apsupti žiedu užpuolusių "karžygių" juodais surdutais. Rankose kiekvienas laikė po dailiai nudrožtą kuolą, tamsoje boluojantį šviežiu medžiu. Žiedas ėmė veržtis, tarsi išspjaudamas kartkartėmis vieną kitą laimingąjį, girdėjosi dusliai tariami nuosprendžiai:

- Žydas...žydas...žydas... taip, krikštytas, neapipjaustytas, eik... žydas...vėl žydė...rusė? - "Sakmę apie Igorio žygi" deklamuo. Kiek atmeni... taip, meluoji, mažai atsimeni, stok...žydas, žydas, žydas...

Mudu pasukom Tverės gatve.

Tuo metu kažkur netoliese, Rogožskajos ir Vladimirkos pusėje, pasigirdo garsas, nuvilnijo ir pasklido aidu, atsimušančiu iš visų pusių.

Žmona stabtelėjo, apsidairė baimingai, pažvelgė į pilkus debesis šviesiai violetiniame danguje.

- Kas tai? - paklausė jina. - Oro pavojus? Ko gi mes šičia atbėgom, čia blogiau...

- Tiesiog tu jau pamiršai, - stipriai spaudžiau jos ranką, jai sunku buvo apsiprasti. - Tai paprastos gamyklų sirenos. Girdi, trumpas signalas? Vadinasi, šiandien streikas tęsiasi ir Maskvos upės nepereisi - ant tiltų tankai...

Jau beveik prašvito. Gatvės viduriu važiavo didžiuliai brezentu dengti sunkvežimiai, prisėdę kareivių margom uniformom. Kolona tįsdama palengva suko į Černyševskio skersgatvį.

- Kur juos veža? - atsigrįžo žmona.

- Į pamaldas, tikriausiai į Voskresenės cerkvę Uspenės bulvare, - smulkmenų neaiškinau, pati susigaudys. - Prieš pasiunčiant į Transilvaniją... Kaip dera: pulko pamaldos už stačiatikių ginklo pergale... Einam, einam, reikia skubėti.

Mudu priėjom aikštę lygiai pusę aštuonių, į gatvę tarp muziejų jau beveik neįmanoma buvo prasigrūsti. Iš čia minia, užpildžiusi aikštę, atrodė ištisa ir beformė, bet aš žinojau, kad, pažvelgus nors iš vieno bokšto ar iš soboro, būtų matyti šios eilės žiedai ir išsirangymai, tvirtai susisukę zigzagai...

Nuskambėjus kurantams, minia siūbtelėjo ir atsitraukė, mudu vos

spėjom atšokti atatupsta, kad nebūtume sumindžioti. Vėl atsidūrėm Maniežo aikštėje. Žinojau, kas vyksta: tai nuo Maroseikos pusės lekia kortėžas.

Štai jie išuoliavo aikštėn - septynetas raitelių, visi ant baltų kaip sniegas žirgų, baltais uniforminiais puskailiniais, o iš paskos - vienišas tankas, irgi kaip sniegas baltai dažytas, su besisukiojančiu dešininėn kairėn, minią stebinčiu bokšteliu. Sušvilpė sargyba prie Spaso vartų - ir viskas, įvažiavo, pasislėpė. Prasidėjo generolo Panajevio darbo diena.

- Tai jį tikrai lydi raiteliai? - paklausė žmona. - Kodėl?

- Degalų nėra, - atsakiau. Apie raitelius jinai jau spėjo kažką nugirsti... - Tyliau... Tuoj paskelbs.

Per aikštę nuvilnijo stiprus garsiakalbių balsas:

- Belaukiančių ponų žiniai pranešame! Šiandien Centriniam turguje bus duodama: juk mėsos po septyniasdešimt talonų už kilogramą, po keturis šimtus gramų kiekvienam pateikėjui; sago kruopų po dvylika talonų už kilogramą, po kilogramą pateikėjui; bendrapilietinės duonos po dešimt talonų už kilogramą, Bendrosios Rinkos gamybos - po kilogramą; moteriški žieminiai batai, po šešis šimtus talonų, JAV gamybos - iš viso keturi šimtai porų. Ponai, laikykitės eilės! Devyniasdešimt antrųjų metų įvykių dalyviai ir Sulyginimo pirmojo laipsnio kariai turi teisę visas prekes, išskyrus batus, nusipirkti be eilės. Ponai, laikykitės eilės!

- Einam, - žmona timpčiojo man už rankos. - Einam, tu gi žinai, aš bijau minios. Kaip nors apsisėsim.

- Apsisėsim, - sutikau, ir ji nustebo, kad aš nepradėjau ginčytis, net nusijuokiau.

Mudu patraukėm namo - nuėjom aukštyn Tverės gatve, pasukom į Neglinnąją, paskui į Petrovskiję Linijas... Vėjas nurimo, plonas sniego sluoksnis nuo ryto saulės spindulių spėriai tirpo, sekliomis balutėmis užliedamas asfalto duobes. Tolome nuo aikštės, į kurią aš ėjau visą naktį ir priėjau gyvas tik per stebuklą. Bet žmona šito nežinojo - jinai juk ėjo tik iš Strastnajos...

Žmonės mudu lenkė ir ėjo priešais, tarp jų vis daugiau sutikdavome vienodais maskuojamos spalvos vatinukais. Tai buvo bėgliai iš Zamoskvorečės, iš Vešniakų ir Izmailovo, iš darbininkų rajonų, kur jau išsijuošę darbavosi "kontrolės būriai" - Socialinio Paskirstymo Partijos smogikai. Jie atiminėjo viską lig paskutinių marškinių ir išdavinėjo maskuojamos spalvos uniformas. Ten prie antras mėnuo streikuojančių gamyklų vartų veikė lauko virtuvės, ten pilstė nemokamus barščius. Ir retsykiais nešinas katiliuku pasirodydavo pats Sedychas, galingasis Partijos vadovas, legendinis darbininkų lyderis.

- Išgyvensim, - pasakiau aš, kyštelėjau ranką į striukės kišenę ir išsitraukiau stangrų keturkampį popieriuką. Telefonas, adresas. "Jeigu panorėsit pakeisti gyvenimą - maioniai prašom". Šiaip taip sulenkęs storą popierių, suplėšiau kortelę į skutelius ir švystelėjau į kanalizacijos langą. Pusė jų bematant pranyko už grotelių išviei. su skystu purvu, kiti nuplaukė palei šaligatvį.

- Žiūrėk, - tarė žmona, - kokia keista mašina.

Pakėliau akis. Iš tolo nuo sankryžos mudviejų link lėtai važiavo aplamdyti "Žiguliai": dešiniojo sparno visai nelikę, kairysis sulamdytas, priešalinis stiklas tankiai suskilinėjęs. Prie vairo, prisimerkę kaip visados,

sėdėjo Igoris Vasiljevičius. Segejus Ivanovičius, sėdįs greta vairuotojo, persisvėrė per šoninį langelį ir priekaištingai grūmojo man smiliumi. Rankoje laikė smarkiai apibrūžintą nikeliuotą "TT", mojuoti pirštu jam buvo neparanku, teko nukelti storą smilių nuo gaiduko, atkišti į šoną ir mosuoti visa plaštaka, laikant didelį sunkų pistoletą.

Pašnairavau į žmoną. Trumparegiškai prisimerkusi, jinau stebėjo važiuojančiuosius priešais. Plaukai išsimušė iš po megztos kepuraitės, akiniai nusmuko beveik ant pačio nosies galiuko, skruostai degė raudoniu... Kaip visados, ir čia jinau atrodė pašalinė. Savo vietoje jinau būtų žinoma, tik tenai, kur kvietė mus nakties ponas... Ten geriama arbata, skaitomos šeimyninės kronikos ir smerkiamos nežabotos aistros. Nuobodu, tačiau solidu. Ką gi, telefoną prirėikus prisiminsiu...

- Tu juos pažįsti? - paklausė jinau. - Kas jie? Iš žurnalo? O ką jie laiko rankoje? Na, ko tyli? Su tavim neįmanoma šnekėti...

- Pažįstu, - pasakiau. - Tačiau šičia aš jų visai nebijau... Viskas bus gerai. Svarbiausia - kad mes nebe tenai.

"Žiguliai" privažiavo visai arti. Sergejus Ivanovičius nuleido ranką. Ištūmiau žmoną į nišą, pro kurią ėjome. Kažkada čia tikriausiai stovėjo akmeninė vaza, dabar niša pravertė žmogui.

Pastūmiau ją, o pats kritau ant žemės, atseges dėklą po striuke, viskam pasiruošęs. Čia aš jų visai nebijojau. Čia jau buvau praradęs ir pavojaus akimirka suskubdavau nugriūti ir priglusti prie žemės.

1988 m. gegužė-birželis

Versta iš: Искусство кино. - 1989, No 6.

Vertė Algimantas LITVINAS

KĄ DAR SKAITYTI?

1. Dante. MONARCHIJA. Pirmoji knyga // KRANTAI. - 1990. - Nr. 7-8.
2. Į ORGANIŠKOSIOS VALSTYBĖS KŪRYBĄ // PROSKYNA. - 1989. - Nr. 3.
3. Į PILNUTINĘ DEMOKRATIJĄ // KRANTAI. - 1990. - Nr. 5, 6, 7-8, 9.
4. Fedotovas G. RUSIJA IR LAISVĖ // PERGALĖ. - 1990. - Nr. 10.
5. Łozuraitis A. TARP TOTALITARIZMO IR DEMOKRATIJOS // POLITIKA. - 1990. - Nr. 6, 7, 8.
6. Orwellas G. GYVULIŲ UKIS // PROSKYNA. - 1990. - Nr. 1.
7. POEZIJA IR POLITĖJA. Aleksandro Štromo ir Vaidoto Daunio pokalbis // KRANTAI. - 1990. - Nr. 7-8.
8. STUDIJUOJANTIEMS POLITOLOGIJĄ. Straipsnių rinkinys. - K.: Šviesa, 1990.
9. Šalkauskis S. Lietuvių tauta ir jos ugdymas. Ketvirtas skirsnis. LIETUVA POLITINĖS GEOGRAFIJOS ŠVIESOJE // PERGALĖ. - 1989. - Nr. 9.
10. Štromas A. PABALTIJO VALSTYBIŲ OKUPACIJA: POLITINIAI IR TEISINIAI ASPEKTAI // MOKSLAS IR LIETUVA. - 1990. - Nr. 1.

POLITOLOGIJA. Almanachas. T.2 - Vilnius: INTAKAS, 1991. - 159 p. Leidinys skiriamas praktinėje politinėje veikloje dalyvaujantiems bei profesionaliai politikos mokslu besidomintiems žmonėms. Gali būti naudingas studentams ir moksleiviams, studijuojantiems politologiją.

Leido Valstybinis leidybos centras ir u.a.b. konsultacinė firma „Intakas“. Redaktoriai: Lauras BIELINIS, Gediminas VITKUS. Redaktorių stilistai: Algimantas LITVINAS. Viršelio autorius Giedrius GRIŠKA.
Valstybinis leidybos centras, 2671 Vilnius, T.Vrublevskio 6.

Rinko ir maketavo „Atgimimo“ techninis centras. Pasirašyta spausdinti 1991 11 08. SL 319. Formatas 60 x 90/16. Popierius rasomasis. Garnitūra „Romaniška“, 10 punktų. Ofsetinis spauda. 9,94 sąl. sp. l. 8,9 apsk. leid. l. Tiražas 3500 egz. Užsakymas **304**
Kaina sutartinė
